

ЕКОЛОГО-КРАЄЗНАВЧІ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ КЛАСТЕРИ ЛАНДШАФТІВ РІВ'ЄРИ ДНІПРА ОБОЛОНСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА

Шевченко Р.Ю.¹, Шевченко З.М.²

¹Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління
вул. Митрополита Василя Липківського, 35, 03035, м. Київ

²Заклад загальної середньої освіти № 210 Оболонського району м. Києва
вул. Йорданська, 22А, 04210, м. Київ
mapjar@ukr.net, 0980710374@ukr.net

Дослідженням зазначено, що стан навколишнього природного середовища у м. Києві, – актуальний напрямок сучасної урбоєкології. В столиці України зменшується кількість локацій для потреб екологічного туризму та рекреації. Рівень живописності міського ландшафту щорічно знижується. Проблема рекреаційної рекультивації та ревіталізації забудованих територій м. Києва – одна з провідних наукових задач ландшафтного планування та екодизайну. Прикладом нових міських територій, які у минулому були захаращені сміттям та занедбані, нині облаштовані для популярних туристсько-екскурсійних екоатракцій – це Оболонська рів'єра (вулиця Оболонська набережна) м. Києва.

Вперше проведений масштабний історико-культурний, фізико- і еколого-географічний, ландшафтно-топографічний та екскурсійно-рекреаційний моніторинг однієї із відомих туристичних вулиць м. Києва. В результаті полігонного екологічного рекогносцювання кластерів ландшафту долини р. Дніпро Оболонського району, представлений детальний опис території. Визначені основні гідрологічні, гідрографічні, орографічні, дромонімічні ексклюзиви та їх локації. Означені координати історико-культурних пам'яток та природних пам'яток. Реалізовано дослідження об'єктів геоботанічного (топіарного) мистецтва, орнітологічні та флористичні особливості трансформованого ландшафту. Визначені основні джерела забруднення довкілля району. Запропоновані рекомендації щодо туристичного використання історичних, географічних, культурно-мистецьких кластерів рів'єри при проектуванні та прокладанні еколого-краєзнавчих, спортивно-оздоровчих та освітньо-природоохоронних маршрутів у межах вулиці Оболонська набережна.

Результатом вишукування є укладена цифрова карта-схема еколого-краєзнавчої стежки «Природна та культурна спадщина Оболонської набережної», що інтегрована до картографічних геопорталів інтернету та мобільних гаджетів. Представлений матеріал щодо системи ланмарків екологічного моніторингу.

Висвітлені наслідки російсько-української війни в акваторії рів'єри. Перспективними і подальшими напрямками досліджень визначені оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка від сфери туристичного обслуговування, поводження із відходами, а також загальні наслідки бойових дій на навколишнє природне середовище м. Києва.

Праця авторів є продовженням серії киевознавчих публікацій еколого-краєзнавчої тематики туристсько-рекреаційного та екскурсознавчо-природоохоронного спрямування. *Ключові слова:* рів'єра, еколого-культурний кластер, топографія ландшафту, історико-культурна спадщина, довкілля набережної, екотуризм.

Ecological, local geography, historical and cultural clusters of the landscape of the Dnpr rivier in the Obolon district of Kyiv. Shevchenko R., Shevchenko Z.

The state of the natural environment of Kyiv is an important area of modern urban ecology. There are fewer and fewer locations in the capital of Ukraine for the needs of ecological tourism and recreation. The level of beauty of the urban landscape is declining every year. The problem of recreational reclamation and revitalization of built-up areas of Kyiv is becoming a central scientific task of landscape planning and ecodesign. This is the leading idea of the study. The Obolon Riviera (Obolon Embankment Street) in Kyiv is an example of new urban areas that were once littered with garbage and abandoned, but have now been turned into popular tourist and sightseeing eco-attractions.

For the first time, a large-scale historical-cultural, physical-ecological-geographical, landscape-topographical and excursion-recreational monitoring of one of the famous tourist streets of Kyiv was conducted. As a result of landfill ecological reconnaissance of cluster landscapes of the Dnieper river valley of Obolon district, a detailed description of the territory is presented. The main hydrological, hydrographic, orographic, dromonymic exclusives and their locations are determined. The exact coordinates of historical and cultural monuments and natural monuments are determined. The research of geobotanical (topiary) art objects, ornithological and floristic features of the transformed landscape has been realized. The main sources of environmental pollution in the area have been identified. Recommendations on the tourist use of historical, geographical, cultural and artistic clusters of the Riviera in the design and construction of ecological and local lore, sports and health and educational and environmental routes in the area of Obolon Embankment.

The result of the research is a digital map-scheme of the ecological and local lore trail «Natural and cultural heritage of the Obolon embankment», which is integrated into cartographic geoportals of the Internet and mobile gadgets. The material on the system of landmarks of ecological monitoring is presented.

The consequences of the Russian-Ukrainian war in the waters of the Riviera are highlighted. Promising and further areas of research include environmental impact assessment and strategic environmental assessment in the field of tourism services, waste management, as well as the general consequences of hostilities on the environment of Kyiv.

The article is a continuation of a series of Kyiv-based publications on ecological and local lore issues of tourism and recreation and excursions and environmental protection. *Key words*: riviera, ecological and cultural cluster, topography of the landscape, historical and cultural heritage, the environment of the embankment, ecotourism.

Постановка проблеми. Річкові ландшафти є найбільш атрактивними в туристсько-рекреаційному краєзнавстві та природознавстві. Променадні пішохідні рів'єри (марини) є особливо популярними місцями еколого-туристської привабливості у світі, а особливо у Європі. Найбільш відомими є Лазурна рів'єра на південно-східному узбережжі Франції, Ядранська та Будванська рів'єри на Балканах, що простягаються суходолом від Чорногорії до Хорватії, Юрмальська рів'єра у Балтії (Латвія), Венеційська, Генуезька та багато інших. Із середини 2000-х рр. відповідний популярний статус еколого-культурної пам'ятки місцевого значення набуває вулиця Оболонська набережна або Києво-оболонська рів'єра.

Гідроекологічна наука зазначає, що *рів'єра* – це вузька полоса суходолу, що простягається на багато кілометрів уздовж акваторій річок, озер, водосховищ, ставків, морів та океанів, на яких розташовуються популярні природно-заповідні, еколого-рекреаційні та туристські об'єкти із розгалуженою мережею організацій дозвільних, готельно-ресторанних та екскурсійних послуг, які функціонують на екологічних засадах.

Актуальність дослідження. З точки зору краєзнавчих та природознавчих наук Оболонська набережна є малодослідженою та маловивченою, окрім зазначених публікацій [13, 14].

Значна кількість природних пам'яток виникає і зникає хаотично в процесі подальшого розпланування та будівництва рів'єри, але це не зменшує власний еколого-географічний, історико-краєзнавчий, освітньо-екскурсійний рекреаційний та релаксаційний туристський потенціал. Це потребує створення комплексного кадастру територій історичного, географічного, топографічного та екологічного вивчення ландшафтів рів'єри Дніпра. Його призначення має за мету каталогізацію, геоінформаційну реєстрацію та картографічну візуалізацію рентабельних екопроектів на природоохоронній еко-туристській карті ландшафтів. В практичній площині її використання – є планово-картографічна основа, що застосовується для потреб проектування нових ексклюзивних екоекскурсійних маршрутів набережною.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Наукові дослідження реалізовані в рамках виконання п. 2 «Пріоритетних напрямків роботи Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Мінекодовкілля на 2021–2025 рр.» [10].

Вишукування кореспондуються із Концепцією екологічної політики м. Києва «Екологічна стратегія міста Києва до 2030 р.», яка прийнята Київською міською радою 23.09.2021 р. Нормативний документ

є основою для розробки та затвердження концепції розвитку рекреаційно-туристичної зони долини р. Дніпро, єдиного комплексного проекту розміщення рекреаційних та природоохоронних зон водних та прибережних об'єктів на території міста. Впровадження в береговій зоні режимів рекреації, що сприяють відновленню екосистеми водойм [7].

Отримані результати наповнюють тематичний зміст навчального матеріалу програми викладання факультативного курсу «Києвознавство» Закладу загальної середньої освіти № 210 Оболонського району м. Києва, а також використовуються при підготовці учнівських науково-дослідних робіт Малої академії наук України за напрямком «Краєзнавство».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інформація про об'єкт дослідження представлена в основному науково-популярними інтернет-публікаціями на краєзнавчих сайтах «Захоплююча Оболонь» [2], «Захоплюючий Київ» [4], інтернет-журналі «Моя Оболонь» [8]. Спеціальні дані є у авторських туристичних путівниках києвознавців М. Кальницького та В. Киркевича «Семь прогулок по столице Украины» [5] та «Прогулянка Києвом: історія, пам'ятки, поради туристу» [6]. Археологічне минуле місцевості описана в працях родини вчених професорів Шовкоплясів [18]. Вивчені унікальні культурологічні пам'ятки стародавніх слов'ян раннього середньовіччя на території долини р. Дніпро в Оболонському районі.

До аналітичного матеріалу залучаються художньо-мистецькі твори про дану місцевість. Це картини В. Тітуленка «Вечір на Оболоні», «Знову квітнуть каштани» [12], С. Світославського «Розлив Дніпра на Оболоні» [11], де зображені урочища та плавні, які ще пару десятиків років тому гомоніли на місці сучасної рів'єри.

Еколого-географічний ретроспективний опис місцини представлений словами київської письменниці П. Утевської «...лише поля за Дніпром (лужно-болотні заплави) та [Вишгородські] ліси в далечині...» [19].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена означена стаття. Оболонська набережна з точки зору історичного, екологічного, географічного краєзнавства й природознавства, залучення її природно-антропогенних та техногенних об'єктів рів'єри в міський туристсько-рекреаційний простір потребує детального моніторингу. Не складено жодного детального плану розташування об'єктів історико-культурної та еколого-рекреаційної спадщини. Не виявлено прокладених туристсько-екскурсійних маршрутів та еколого-освітніх стежок. Не знайдено кадастрового землепорядного опису проектів ландшафтного

дизайну елементів штучного доквілля. Не створено геотегінгової фотокоординатної прив'язки пам'яток природи, історичних та культурних публічних кластерів вулиці: ексклюзивні будинки, культові споруди, мистецькі інсталяції, пам'ятники та скульптури, орієнтаційні (навігаційні) конструкції. Відсутній систематизований узагальнюючий картографічний матеріал, який потребує імпорту до екотуристичних та краєзнавчо-природознавчих геопорталів. Це необхідно для популяризації та розширення екотуристичної привабливості даної території столиці України.

Новизна. Представлений детальний опис історико-краєзнавчого та еколого-природоохоронного рекогносрування туристичної вулиці-рів'єри за алгоритмом реалізації пікетажного рекогносрування. Дослідження туристсько-краєзнавчої топографії природно-антропогенного ландшафту вулиці Оболонська набережна м. Києва є спеціалізованим краєзнавчим вишукуванням, у складі якого польовий (полігонний) історико-географічний та екскурсійно-краєзнавчий моніторинг із аналізом фотографічних та художньо-ілюстративних матеріалів. Результатом моніторингу є укладена картосхема розміщення історико-культурних, еколого-рекреаційних та туристських об'єктів.

Методологічне або загальнонаукове значення.

Вишукування продовжують наукові напрацювання у галузі нової екологічної методології – *екологічного киевознавства*. Поєднуються дослідження в галузі історико-географічної топографії, географії, міського туристсько-рекреаційного краєзнавства, природознавства та урбаністичної геофізики. Насичуватиметься контент еколого-освітньої екскурсійної справи за унікальними та ексклюзивними кластерами столиці. Матеріал публікації наповнюватиме науковий контент авторських монографій, які присвячені доквіллю м. Києва [16, 17].

Викладення основного матеріалу. На території міста Києва нараховується 1483 вулиці, 425 провулків, 32 проспекти, 54 площі, 19 бульварів, 13 узвозів, 2 тупики, 5 доріг, 11 шосе, 2 алеї, 8 проїздів та 3 набережні: Дніпровська, Русанівська та Оболонська. Всі три є туристично і рекреаційно привабливими територіями [1].

Оболонська рів'єра м. Києва є наймолодшою і найбільш сучасною з точки зору кількості пам'яток природи, історії, мистецтва, архітектури та скульптури. Сучасну назву – вулиця Оболонська набережна отримала у 2003 р. Побудована поверх семи-метрової захисної протишаводкової дамби зведеної у 1970-х рр. Проект організації і впорядкування територій природного та антропогенного ландшафту був затверджений у 2000 р. На той час набережна була захащана будівельним і побутовим сміттям. Береги заток Наталка та Оболонь у переважній більшості були недоступними до масового відпочинку. Заважали великі скупчення каміння, працювала база розвантаження щєбінки, на поверхні проля-

гали труби насосних станцій, що вели до водопарку (резервуарів) та бойлерної біля Інституту гідробіології НАН України.

Вулиця Оболонська набережна є пішохідною трасою. Складається з дворівневих ярусів та двох розгалужених доріг. Вони закільцьовані навколо ур. Наталка. Верхній ярус пролягає безпосередньо на протишаводковій дамбі. Шлях продовжується по вул. Прирічна та прямує далі на північну околицю міста. Нижній ярус представлений залізобетонним пірсом, який омивають дніпровські води. До нього веде пандусовий узвіз. Він переходить у широку прибережну зону-шляхопровід, який закінчується у парку «Наталка». Завершальною частиною рів'єри є прогулянка алей за фонтаном у «Саду каміння» неподалік Північного мосту. Загальна протяжність пішохідної частини вулиці складає понад два кілометри [9]. До публічного простору набережної відноситься пішохідна еколого-культурна стежка уздовж затоки Собаче Гирло. Продовженням північної частини рів'єри є затока Верблюд (Лукове) за тролейбусною кінцевою зупинкою на вул. Північній. Загальна довжина еколого-туристичного маршруту сягає понад чотири кілометри [17].

Польова частина дослідження витягнута із півночі на південь. Відповідний напрямок спостережень рекомендовано при реалізації туристсько-краєзнавчого рекогносрування лінійної топографії місцевості [3]. Обґрунтування відповідного моніторингу потребувало формулювання спеціального термінологічного забезпечення.

Важливою є дефініція *еколого-краєзнавчого рекогносрування*. Знімецької (*rekognoszierung*) та латинської (*recognosco*) мов перекладається як «огляд» та «обстеження». Це методика експедиційно-полігонного дослідження включає історико-польовий опис, еколого-топографічний геоінформаційно-інструментальний моніторинг за допомогою супутникових технологій. Визначається географічна локалізація унікальних об'єктів природних та культурних ландшафтів міського середовища для включення до екскурсійно-туристських екомаршрутів.

Ширина рекогносрувального маршруту дослідження Оболонської набережної коливається від 10 до 100 метрів. Пікети моніторингу розплановуються у протилежних боках від центру пішохідної частини вулиці. Це призначено для охоплення всіх без виключення інсталяцій та інших об'єктів доквілля.

Початковим (вихідним, реперним) пунктом дослідження топографії Оболонської набережної є ансамбль Покровського собору. Біля нього щорічно в день Богоявлення (Водохрещя) проводиться освячення вод Дніпра. Поряд розташовується рекреаційна пляжна зона набережної, яка у вечірні часи перетворюється у простори релаксу. Останніми роками тут проводився міжнародний арт-фестиваль скульптур з піску.

Біля човнової станції на перехресті між затоками Собаче Гирло та Оболонь з колектору, що виходить з під дамби, витікає струмок Пробивиця, що є палео-руслом притоки р. Почайна.

На верхньому ярусі вулиці є зоологічні скульптурні інсталяції. Центральна з них – родині собак ретриверів із анотаційним написом: «Собаки – кращі за нас: цінують вірність і ніколи не забувають тих, кого люблять». Поряд знаходяться композиції на еколого-гідрографічну (річково-морську) тематику: встановлені морські якоря та фонтани. Біля входу центру творчості «Сфера» працює водограй «Водолій».

На нижньому (прирічному) ярусі, поряд з Київським водним стадіоном, встановлена галерея скульптур, що були змонтовані протягом 2003-2004 рр. на еколого-сюрреалістичну тематику. Автор і меценат проєкту, народний архітектор України В. Ісак, автор ідеї, народний артист України М. Чембержі, скульптори: В. Шевченко, І. Шестопалов, А. Балок, О. Леонов та В. Бородай. Є в планах будівництво маяку у цілях навігації водно-екскурсійних суден біля самого річища Дніпра. Його проєктне розташування – це південний берег гирла протоки Оболонь. Це зумовлено тим, що в даній локації водні простори ріки проглядаються на багато кілометрів на північ до місця впадіння р. Десна.

З літа 2021 р. через відповідну протоку будуватиметься пішохідний міст на о. Оболонський (Катін). На ньому буде улаштована еколого-рекреаційна зона. По той бік острова вже функціонує пішохідно-транспортний міст. Залучення острова до історико-культурного та еколого-природоохоронного кластеру Оболонської рів'єри посилить її туристсько-дестинаційну та атракційну перцепційність (привабливість).

Біля Гольф-Центру встановлена портативна електростанція із акумулювання сонячної енергії, яка використовується для освітлення велосипедних та прогулянкових стежок. Вона забезпечує ілюмінацію визначних конструкцій та інсталяцій уздовж усієї паркової зони. Сонячні батареї встановлені в рамках реалізації програм зеленої енергетики у м. Києві.

Реалізація експедиційного рекогносцирувального дослідження обмежено верхнім та нижнім ярусами. На верхньому ярусі за елітними котеджами дипломатичного містечка посольства Держави Кувейт розташована будівля корпусу Київського столичного університету ім. Б. Грінченка. Поряд з ним зведений ансамбль скульптурних екокомпозицій «Гармонія». Ексклюзивом території є географічний знак, оздоблений «розою вітрів» та зазначені геодезичні координати центру: $\varphi = 50^{\circ} 30' 05''$, $\lambda = 30^{\circ} 30' 50''$.

Еколого-екскурсійним домінантом програми промислово-туристичної стежки рів'єрою – є геодезичний знак (ландмарк) [15]. Стоїть він на даху хмарочосу (просп. Володимира Івасюка (Героїв

Сталінграду), 6-б корп.1) біля парадного входу до реконструйованого парку «Наталка». Має конструктивний вигляд топографічної піраміди над координатним центром. Використовується в інженерно-геодезичному забезпеченні планування забудови вулиці, а також при проведенні даного екологічного рекогносцирування рів'єри.

За адресою, вулиця Оболонська набережна, 15 корп. 4 розміщується туристсько-метеорологічний ландмарк. Це декоративний газон із флюгером, що представляє собою мініпагоду із позначеннями сторін світу та флюгером. Екоінсталяція оздоблена декоративними туями та іншими об'єктами топіарного ландшафтно-ботанічного мистецтва. Улаштована у середині 2010-х рр. екодизанерською майстернею, що знаходиться поруч. У тому ж подвір'ї знаходиться скульптурна інсталяція – бронзова скульптура глобусу-мандрівника – пам'ятник географам-красзнавцям.

Центром сходження двох рекогносцирувальних маршрутів за верхнім та нижнім ярусами рів'єри є напівдамба із спорудою кесону-метро. Будівля є найбільш відомою історико-фортифікаційною спорудою Оболонської набережної. Об'єкт має історичну цінність. Це наземна частина підводного тунелю, який повинен був пролягати під Дніпром. Конструкція побудована у формі труби висотою 17 м, довжиною 52 м. Труба (кесон) – це один з об'єктів незавершеного комплексу залізничних тунелів під Дніпром на півночі і півдні столиці. Їх зводили в 1930–1940-х для дублювання залізничних мостів в рамках створення міського укріпленого району. У документах будівництва відомо як «Об'єкт № 1», туристична назва – «Сталінське метро». Об'єкт за радянських часів був засекречений. Переважну частину документів зберігають у Москві, в Києві їх незначна частина. Споруда знаходиться на реконструкції та перебуває на ресторанний комплекс. «Труба» буде відкритим для людей двоповерховим комплексом із оглядовим панорамним майданчиком на даху.

Протягом 1999–2009 рр. поряд із кесоном функціонував шоу-парк «Золоті ворота», Побудували його на пустирі урочища «Наталка». У 2005–2009 рр. споруда руйнувалася і була знесена міською владою у 2014 р. під реалізацію проєкту будівництва аквапарку. Потім вирішили розпланувати природно-ландшафтний парк «Урочище Наталка», який був відкритий на День Києва у травні 2017 р.

Ландшафтний парк «Наталка» має три декоративні альтанками з флюгерами, обладнаний зоною відпочинку. В акваторіальній частині парку знаходиться колектороване гирло р. Сетомль, яка є одним із рукавів літописної р. Почайна. Тут відкриваються краєвиди ландшафту на затоку Наталка із прольотами Північного та Почайнинського мостів та панорамою на київські пагорби із визначними спорудами. Біля входу до парку встановлений картографічний ландмарк (картосхема-аншлаг) екозони.

Оболонська набережна м. Києва має бальнеологічний кластер. У підземному приміщенні (вулиця Оболонська набережна, 11) побудована соляна печера (імітований грот) із властивостями лікування органів дихання, шкіри та відновлення нервової системи.

Природно-рекреаційний ландшафт надзвичайно різноманітний. Фауна представлена в основному вивіркою звичайною (*Sciurus vulgaris*), або білкою – вид ссавців родини вивіркових, представник надряду гризунів. Ареал розповсюдження – заплавної ліс та території біля західних опор Північного мосту. Урочище з ландшафтної точки зору представляє поєднання заплавної лісу (парк «Наталка» та лужно-болотного угіддя (о. Оболонський (Катін). За біологічним різноманіттям це відповідає екологічним нормативам до ландшафтного заказника місцевого значення.

Природний ландшафт рів'єри займає площу 15 га. Флора ландшафтного урочища включає насадження берези повислої, клену гостролистого, дуба черешчатого. До річища Дніпра примикають ареали американського клену, ясеня звичайного, робінії звичайної, каркасу західного, дикої груші, горобини, гладкого та малого в'язу.

Особливостями природного ландшафту рів'єри є повсемісно розповсюджені самосівні дерева та чагарники. У штучних рибальських заплавах локалізовані біла та чорна тополя, гостролиста

та біла верба. З чагарників розширюється ареал білої та криваво-червоної свидини, крушиної ламки, здичавілого винограду (на території, що примикає до кесону), ожини сизої.

Унікальні природо-заповідні території долини Дніпра займає заплавної ліс із білою вербою біля колекторованого гирла р. Сетомль. Найбільший ареал її розповсюдження локалізовано біля правобережної стінки Північного мосту. Згідно європейського законодавства, а саме Оселищної директиви ЄС, рослина охороняється державою. Ґрунтово-гідрологічний режим має сезонний характер. Найбільший рівень ґрунтових вод спостерігається навесні.

Поряд із лісопарковою зоною рів'єри розташовуються плавні, які мають трав'янистий ярус, який межує із річковим пониженням рельєфу. На ньому поширені прибережно-водна та водна рослинність (вологолюбні види). Винайдені трансформовані псамофітно-пісколюбні луки на яких ростуть злакові рослини. Це псамофітна рослинність. Вона потрепає від будь-яких форм туристсько-рекреаційної діяльності. Значна частина з них вже знищена внаслідок розпланування паркової зони.

Загальний кадастр флори природного ландшафту представлений на авторській світлинні аншлагу, що знаходиться у публічному просторі парку (рис. 1).

На території Оболонської рав'єри проводяться атмосферні спостереження у рамках реалізації місь-

Рис. 1. Анилаг «Флора Оболонської рів'єри»

кої програми екологічного моніторингу. У лютому 2022 р. на центральній алеї парку «Наталка» встановлений цифровий сенсорний датчик моніторингу якості повітря [20]. На будинку за адресою просп. Героїв Сталінграду, 4 к. 4, улаштовано дистанційну станцію метеорологічних спостережень ІКУІВ414. Дані віртуальної синоптичної обсерваторії потрапляють до Gadget-застосунку «Метеостанція», що працює на платформі Android.

Результати моніторингу виявили позитивну зміну температурного градієнту для всіх сезонів року. Це пов'язано із формуванням сильного теплового поля внаслідок перегрівання залізобетонних конструкцій та великих площ без зелених насаджень. Це стає передумовою потрапляння блискавок у дамбу набережної. Пішохідна частина стає потенційно-небезпечною під час проходження грозових фронтів влітку.

Акваторія р. Дніпро Оболонського району м. Києва (затока Наталка) є орнітологічним пунктом тимчасового гніздування для перелітних птахів. Останнє формування великого «пташиного базару» лебедів спостерігалось взимку 2021–2022 рр.

Завершальний етап рекогностування проходить у місцевості «Оаза». Це насамперед: «Сад каміння», колишня станція АТ «Київводоканал» та колектор біля церкви Різдва Христового. Гідротехнічна споруда вивчена за проєктними картами та технологічними схемами. Доведено, що це недобудований кесон р. Сетомль. Наприкінці 2017 р. відповідний об'єкт був демонтований при реконструкції ділянки парку «Наталка». На його місці улаштовано пандус. Поряд із церквою побудована музикальна альтанка із унікальною луною. Це є місце проведення симфонічних фестивалів та конкурсів.

На узбережжі затоки Наталка біля Північного мосту розташувався невеличкий парк, площею 0,35 га. Унікальна зона для відпочинку споруджена по сусідству з двома висотними сучасними будинками «вітрилами». Це топонім «Сад каміння». Про це інформує відповідний інформаційно-довідковий камінь при вході до рекреації. Таку назву він отримав завдяки множинним кам'яним спорудам і вимощених камінням стежок. У сквері поставлені 24 високі базальтові кам'яні колони і п'ять штучних залізобетонних, кілька бронзових скульптур різноманітних звірів та птахів. Це орлан, тигр, метелик, дві окремі скульптури тигра та орла прикрашають високі кам'яні колони. Біоінсталяції парку постійно оновлюються. Всі камені привезені для парку з різних куточків України і підписані відповідно. Наприкінці 2017 р. скульптурні композиції парку поповнилися ентомологічними інсталяціями комах. Важливою прикрасою є великий фонтан, виконаний з граніту, діаметр якого близько 11 метрів. У центрі фонтану три жіночі бронзові фігури під парасолькою. Одна з них тримає на руках тварину.

В планах міської та районної влади є добудова пішохідної частини вул. Оболонська набережна

до вул. Набережно-Рибальська. Потім її конструктивно об'єднати із кам'яною набережною на Подолі та утворити єдину «Київську рів'єру (марину)». Також туристсько-рекреаційна зона об'єднається із парком культури та відпочинку «Почайна» в районі другого гирла р. Почайна в урочищі Вовкувате. З півночі планується довести пішохідну зону до затоки Верблюд.

Під час російсько-української війни (поч. 24.02.2022 р.) над вул. Оболонська набережна була збита ракета з російського тактичного ракетного комплексу дивізійної ланки «Точка У». Уламки ракети впали в Дніпро. Частина корпусу виглядають з води. Після закінчення війни цей артефакт, можливо, стане експозиційним об'єктом музею київської територіальної оборони.

Для забезпечення зведення земляних фортифікацій при обороні житлового масиву Оболонь, уздовж проїжджої частини рів'єри були використані викопні природні ресурси долини р. Дніпро – пісок із берегу затоки Собаче гирло. Спеціальна функція відповідної системи природо- та ресурсокористування полягала у забезпеченні зведення мережі штучних перепонів руху ворожої військової техніки (муру із мішків з дніпровським піском) та створення бар'єрів кулеметного захисту для українського війська (рис. 2).

Основними джерелами забруднення навколишнього середовища є водно-човнові станції та плавучі пірси для прогулянкових катерів (затоки Оболонь та Наталка). Атмосферне повітря забруднюється вихлопними викидами від навколишніх шляхопроводів та мостових переходів. В цілому зона Оболонської набережної є рекреаційною, релаксаційною та спортивно-оздоровчою територією.

Головні висновки. Дослідження проведені за авторською методикою комплексного вивчення історії, географії та трансформації навколишнього природного середовища у плинні часу на окремо взятій дромонімічній одиниці столиці України.

Результати дослідження туристсько-краєзнавчої, історичної, географічної та екологічної топографії ландшафту вулиці Оболонська набережна (Оболонська рів'єра) м. Києва використовується як базовий геоінформаційний документ для складання бізнес-планів територіальної організації туристичної та екскурсійної діяльності на відповідній території Оболонського району м. Києва.

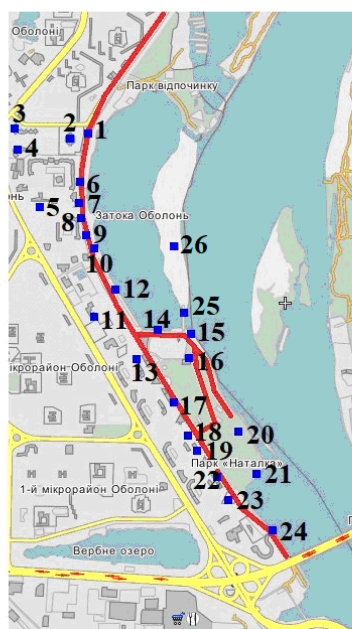
Реалізуються картографічні роботи щодо інтеграції створеної ГІС-моделі до українських туристичних картографічних сервісів та геопорталів. Запропоновано картографічним сервісам інтернету: GoogleMap, GoogleEarth, Wikimapia, OpenStreetMap, Mappilary, туристським геопорталам та компаніям Navitel, Navlux, Magellan інсталивати еколого-туристський контент пакету Оболонської рів'єри (рис. 3) до інфраструктури геопросторових даних м. Києва.

Перспективи використання результатів дослідження. Відповідну комплексну методику можна

Рис. 2. Оборонні протитанкові споруди Оболонської набережної у квітні 2022 р.
(світлина із архіву історикiні Шевченко З.М.)

КАРТА-СХЕМА ЕКОЛОГО-КРАЄЗНАВЧОЇ СТЕЖКИ "ПРИРОДНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ОБОЛОНСЬКОЇ НАБЕРЕЖНОЇ"

Локації стежки, що позначені на карті-схемі:

1. Геральдичні мурали прапорів України, кримсько-татарського народу (тарак-тамга) та Європейського Союзу.
2. Храмівий комплекс Покрови Богородиці
3. Скульптури Євангелістам: Лука та Іоанн
4. Скульптури Євангелістам: Матфей та Марка
5. Церква-каплиця "У родах помічниця"
6. Пам'ятник від ПрАТ "УХЛ-МАШ"
7. Пам'ятник Котигорошку
8. Пам'ятник "царівні-жабі"
9. Пам'ятник "золотий риби"
10. Пам'ятник собакам
11. Координатний ландмарк
12. Панно "Україна славетна"
13. Пам'ятник мандрівникам-географам
14. Алея муз (9 скульптур та сюрреалістичні композиції)
15. Пам'ятний знак морській піхоті України
16. Сталінське метро-кесон
17. Еколого-географічний флюгер
18. Церква на даху (поряд соляна печера)
19. Еколого-етнографічна карта-мозаїка України
20. Флюгери альтанок Парку Наталка
21. Колектор "Річка Сетомль"
22. Лабіринт бажань
23. Сад каміння (10 зоологічних скульптур)
24. Сюрреалістичні скульптури
25. Пішохідний міст (будується)
26. Рекреаційний парк о. Оболонський (проектується)

Рис. 3. Карта-схема еколого-краєзнавчої стежки

застосувати при еколого-краєзнавчому рекогнос-туванні інших рекреаційних вулиць м. Києва: Андріївського, Смородинського, Подільського, Володимирського узвозів, а також вулиць-сходів, вулиць-пам'яток, набережних та історико- та еколо-го-культурних кластерів в інших містах України.

Перспективним напрямом дослідження є рекогноситування та геоінформаційне зазначення

місць несанкційонованих сміттєзвалищ на еколо-го-рекреаційних локаціях, поведження із туристич-ними відходами, стратегічна екологічна оцінка при рекреаційній рекультивації природно-техногенних комплексів при реалізації програм розширення Оболонської рів'єри. Окремим напрямком дослі-дження стане оцінка впливу на довкілля набережної після завершення російсько-української війни.

Література

1. Kyiv Streets. Сколько в Киеве улиц? URL: <http://kyivstreets.blogspot.com/p/blog-page.html>
2. Интересная Оболонь: статьи, фото, видео, прошлое, экскурсии, имена. URL: <http://obolon.name/neizvestnaya-obolon-legendy-i-zagadki/>
3. Інструкція з топографічного знімання у масштабах 1:5000, 1:2000, 1:1000 та 1:500 (ГКНТА-2.04-02-98)
4. Интересный Киев. URL: <https://www.interesniy.kiev.ua/places/>
5. Кальницький М., Киркевич В. Киев. Семь прогулок по столице Украины. Львов – Киев : Центр Европы, 2006. 100 с.
6. Кальницький М. Прогулянка Києвом: історія, пам'ятки, поради туристам. Київ : Балтія Друк, 2016. 224 с.

7. Концепція екологічної політики м. Києва «Екологічна стратегія міста Києва до 2030 р.». Рішення Київської міської ради № 2399/2440 від 23.09.2021р. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_kontseptsi_ekologichno_politiki_mista_kiyeva_ekologichna_strategiya_mista_kiyeva_do_2030_roku/wxhcugede5_2399-2440.pdf
8. Моя Оболонь: інтернет-журнал. URL: <https://my-obolon.kiev.ua/>
9. Оболонська набережна // Вікіпедія: вільна енциклопедія.
10. Пріоритетні напрямки роботи Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Міністерства екології та природних ресурсів на 2021–2025 рр. Схвалено на засідання Вченої ради № 3–31 від 17.09.2021 р. URL: http://dea.edu.ua/prioritetni_napryami_ndr
11. Світ і світло Світославського: художник, який жив на Куренівці. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/25697/>
12. Тітуленко В. «Вечір на Оболоні», «Знову квітнуть каштани» (картини). URL: <http://obolon.name/obolon-v-kartinkakh/>
13. Шевченко З.М. Туристсько-красназавче та екскурсійне рекогносцювання вулиці Оболонська набережна. URL: <https://my-obolon.kiev.ua/stati/turistsko-kraeznavche-ta-ekskurs%d1%96jne-rekognostuvannya-vulicz%d1%96-obolonska-naberezhna.html>
14. Шевченко З.М. Інтерпретація природної та культурної спадщини вулиці Оболонська набережна міста Києва. Інноваційні аерокосмічні технології в екологічному моніторингу. Матер. наук.-техн. конф. (Київ, 24–25.04.2018 р.). Київ. 2018. С. 65–66.
15. Шевченко Р.Ю. Ландмарки: визначення, класифікація, типізація та функціональність в системі природокористування. Часопис картографії. 2012. Вип. 4. С. 102–108.
16. Шевченко Р.Ю. Інструментарій моніторингу довкілля міста Києва : монографія. Київ, 2020. 324 с.
17. Шевченко Р.Ю. Києвознавство: просторова інтерпретація урболандшафту : монографія. Київ, 2021. 248 с.
18. Шовкопляс А.М. Исследования на Оболони в Киеве. Новейшие открытия советских археологов: Тезисы доклад. конф. Київ. 1975. Т. III. С. 28–33.
19. Утевская П.В. Здравствуй, Киев! 1982. 48 с.
20. Якість повітря у м. Києві (У Києві встановили 46 датчиків моніторингу якості повітря) URL: https://kyivcity.gov.ua/news/u_kiyevi_vstanovili_46_datchikiv_monitoringu_yakosti_povitrya/